Samgongugrundarlagið hjá nýggja landsstýrinum

Tað samgongugrundarlag, sum nýggju landsstýrisflokkarnir undirskrivaðu 11. januar, og sum Atli Dam las upp frá tingsins røðarapalli, tá valið av løgmanni var farið fram seinnapart sama dag, er í 15 tættum.

Í innganginum verður sagt:

Førdur verður ein fíggjar- og búskaparpolitikkur, ið kann roynast sum sterkt støði undir framhaldandi útbygging í almennum — og vinnulivsmálum.

Eftir førimuni verður roynt at tarna og vinna á inflatiónsvøkstrinum.

Sýnt verður størsta varsemi í almennu peninganýtsluni og lætt verður um skatta- og avgjaldsbyrður teirra lánteknuveiku.

Øllum stættum verður vissað rímuligan part av tjóðarúrtøkuni.

Vinnulivsútbyggingin hevur sum høvuðsendamál at tryggja arbeiði til allar hendur.

Í øllum politikki landsstýrisins verður strembað ímóti menning tjóðskaparliga, sosialt, fyrisitingarliga, mentanarliga og á annan hátt.

Teir 15 tættirnir eru soljóðandi:

1. Fiskivinnumál

Til økjan av fíggjarmegini verður hildið fram við endurnýggjanini av fiskiskipaflotanum. Serligur dentur verður lagdur á fjøltáttan og umlegging til broyttar veiðuumstøður. Miðað verður ímóti at útbyggja heimaflotan, so úrtøkan hjá bátum og útróðrarmonnum verður mest møgulig. Samstundis verður virkað fyri, at tey rættindi, ið fáast á fjarleiðum, verða broytt á rasjonellan hátt.

Neyðugt kanningararbeiði á nýggjum leiðum og av nýggjum veiðuhættum verður framt.

Dentur verður lagdur á at økja útflutningsvirðið av fiskavørum við at tilvirka veiðuna meira heima.

Reglurnar um prísáseting og studningsveitingar verða endurskoðaðar. Fiskimonnum og tí almenna verður tryggjað best møguligt innlit í fiskasølumál.

2. Fiskimarksmál

Í samljóði við alheims framtøkuna í havrættarmálum verður í 4 ára skeiðnum virkað fyri, at føroyingar fáa størri vald á egnum grunnum, herundir at stevnt verður ímóti fiskimarksútflyting í tráð við ta útflyting, ið aðrir fremja.

Í havrættarsamráðingum verður tikið undir við hugtakinum um 200 fjórðinga búskaparligt øki, men ásannandi, at okkara grunnar við núverandi veiðuflota og fiskavirkjum í løtuni ikki nøkta veiðutørvi føroyinga, verður á altjóða stigi virkað fyri, at lond í slíkari serstøðu sum Føroyar framvegis eiga framíhjárættindi til veiðu á teimum búskaparligu økjum hjá londum, sum eru betri fyri, hvat vinnumøguleikum viðvíkur.

Føroyingar taka beinleiðis lut í øllum samráðingum í fiskivinnu- og havrættarmálum.

Verða fiskirættindi okkara munandi skerd orsakað av einvísum tiltøkum á leiðum, har føroyingar nú vanliga royna, herundir á Norðsjóarleiðunum, tekur samgongan slíkar avleiðingar av hesum, at Føroyar ikki verða eftirbátur í fiskimarksútflytingum.

3. Bygdamenningarpolitikkur og almennt initiativ innan ídnað v.m.

Í bygdum og økjum í landinum, har lítið arbeiði er, verður kannað, hvat virksemi er best hóskandi.

Tryggjast má, at ein veruligur bygdamenningarpolitikkur (egnsudviklingspolitikkur), sum fevnir øll øki í landinum, verður førdur, og kann landið ganga á odda í útbygging, har einstaklingar ikki røkka.

Verður almennur eginpeningur settur í virkir, skal almenna ávirkanin samsvara hesum.

Virkir, sum hava serligan arbeiðsskapandi týdning, mugu ikki steðga vegna fíggjar- ella aðrar kreppur. Í tílíkum førum fær landsstýrið heimild til at skipa fyri, at reksturin heldur fram, meðan orsøkirnar til trupulleikarnar og møguleikarnir framyvir verða kannaðir.

Um skip koma í líknandi støðu verður í hvørjum einstøkum føri avgerð tikin, um og hvussu reksturin kann halda fram.

Er viðurkendur veruligur tørvur á sáttmálum til føroyskar skipasmiðjur og tørvur á ávísum skipasløgum av hóskandi slagi, kann landið ella stovnur undir landinum skipa fyri sáttmálum um bygging av skipum í Føroyum.

Studningslánini til skipabygging verða heilt ella lutvíst umløgd til lagalig rentulág langfreistað lán.

Farmaskipabygging verður at stuðla við serligari veðhaldslóggávu.

4. Handilsmál

Kannað verður um týðandi vørubólkar kunnu útvegast brúkarunum bíligari.

Kooperativ samtøk innan innflutning av byggitilfari og skipaútgerð kunnu fáa ílegustuðul ella almenn veðhald fyri størri innkeypum, um vørurnar á henda hátt fáast brúkarunum bíligari.

Undir serligum umstøðum kunnu heimildir gevast til almenn innkeyp av størri vørunøgdum.

Hitt almenna stuðlar føroyskar handilsfyritøkur soleiðis, at í mesta mun sleppst undan útlendskum millumhandlarum.

5. Landbúnaður

Rikin verður landbúnaðarpolitikkur við tí fyri eyga, at framleiðslan kann verða økt og landbúnaðurin gerast ein meira lønandi vinna.

Samvinnan millum ta almennu umsitingina og stovnar innan landbúnaðarskið verður útbygt, m.a. við at reglurnar fyri virksemið hjá royndarstøðini og jarðarráðnum verða endurskoðaðar.

Virkað verður fyri, at búnaðarjørð verður í nýtslu hjá jarðarbrúkarunum á staðnum, tí verður spurningurin um uttanbíggja jørðina framvegis at taka til umhugsunnar.

6. Búskaparmál — Landsbanki

Sum eitt lið í stýringini av fíggjar- og búskaparmálum hevur landsstýrið regluligar samráðingar við láni- og peningastovnar landsins og vinnufeløg.

Lóg um stovnsetan av landsbanka og reglugerð fyri virki hansara verður at samtykkja; og verður tí skundað undir arbeiðið í landsbankanevndini.

Bankin skal røkja allar vanligar tjóðbankauppgávur, tó uttan rætt til seðlaútgávu.

Føroyska krónuvirðið verður framvegis tað sama sum hitt danska.

Landskassalán og lán veitt av almennum stovnum verða umsitin av landsbankanum í tann mun, hetta verður hildið hóskandi.

Landsbankin tekur ímóti innskoti frá føroyska postverkinum.

Útvegað verður umsitingini best møguligar umstøður at meta og viðgera almennu fíggjarætlaninar, so neyvt samsvar verður ímillum játtanir og nýtslu.

Meirnýtsla, góðkend av fíggjarnevndini, verður játtað á eykafíggjarlóg.

7. Prís- og lønarmál

Við effektivum prísefttirliti verða hækkingar í vøruprísum tálmaðar.

Avleiðingarnar av avtøku av innflutningsgjøldinum á ymsum vørubólkum verða kannaðar.

Prístalsskipanin verður broytt soleiðis at teir ymsu hættirnir fyri prísjavning geva lønarstættunum sama endurgjald í krónum fyri prísthækking.

Í hesum sambandi verður prístalsgrundarlagið at fullfíggja og taka í nýtslu í 1975; samstundis verður grundtalið 100.

Skundað verður undir nevndararbeiðið viðvíkjandi samskipan av teim ymsu almennu lønarløgunum. Alment lønt fólk í Føroyum kunnu bert fáa løn sína viðgjørda í samráðingum millum hitt almenna og føroysk yrkisfeløg.

Tryggjað verður at eins løn verður latin fyri sama arbeiði.

8. Skattamál

Øll skatta- og tollóggávan verður endurskoðað og nýskipað, og skatturin á lág- og meðalinntøkum verður lækkaður.

Kommunuskattaskipanin verður broytt, so ójavni ikki verður í viðgerðini av skattleggjandi grundarlagnum í teim ymsu kommununum.

Umhugsað verður at javna inntøkugrundarlagið hjá kommununum yvir ein grunn

Avskrivingarlógin verður broytt soleiðis, at avskrivingar koma vinnuni heldur enn einstaklinginum tilgóðar. Miðað verður ímóti felagsformum, sum fremja hetta. Nýggj skattaskipan fyri partafeløg verður tí gjørd.

9. Íbúðarmál

Atstøðurnar at fáa sær egin hús ella íbúð og sita við teimum verða lagaðar so, at eisini fólk við lágum inntøkum hava henda møguleika.

Við serligum tiltøkum verður elvt til uppsparing til íbúðarendamál.

Lánini til húsa- og íbúðarbygging verða gjørd langfreistað og bílig m.a. við framhaldandi og øktum studningi til húsalánsgrunnin. Grundstykkjaprísurin verður fingin í eina rímuliga løgu, m.a. við at tað almenna (landið og kommunur) virkar fyri øktum útboði av byggilendi og rekur miðvísan byggibúningarpolitikk og fremur búarplanlegging.

10. Sosialmál

Sosiala trygdin verður framhaldandi útbygd m.a. við at fingin verður sjúkadagpeningaskipan fyri tímalønt fólk.

Virkað verður eisini fyri at loysa spurningin um arbeiðsloysistrygging.

11. Skúla- og mentunnarmál

Hildið verður fram við útbygginini av fólka- og framhaldsskúlanum, vinnuskúlum, sjómansskúlum, fróðskaparsetrinum og øðrum skúlum við tí endamáli at skapa bestu og fjølbroyttastu útbúgvingarmøguleikar heima, og verður dentur lagdur á at laga skúlaskapin eftir føroyskum viðurskiftum.

Skundað verður undir arbeiðið við útgávu av føroyskum skúlabókum, og útgáva av yrkisbókmentum, føgrum bókmentum og øðrum bókum verður stuðlað.

Bøtt verður um korini hjá rithøvundum og listarfólki at virka og skapa innan tær ymsu listargreinirnar.

Gjørd verður ungdóms- og frítíðarlóggáva, sum m.a. skapar betri møguleikar fyri frítíðararbeiði og trivnað á bygdunum.

Útvarpið verður útbygt og møguleikar skaptir fyri fjølbroyttum innihaldi og longri senditíð. Arbeitt verður framvegis fyri stovnseting av sjónvarpi.

12. Samferðslumál

Strandferðslan og samferðslan á landi verða samskipað og útbygd eftir fastari ætlan.

Tænastan (service) hjá postverkinum, telefonverkinum og strandferðsluni verður samarbeidd.

Hildið verður fram við sambinding av bygdum, økjum og oyggjum.

Studningsveitingarnar til kommunurnar verða endurskoðaðar við fíggjarevnunum hjá teim einstøku kommununum í huga.

Miðað verður ímóti at fáa innanoyggja flúgving í lag, og tryggjað verður, at føroyingar kunnu fara undir at reka millumlandaflúgving. Virkað verður fyri at betra møguleikarnar fyri flutningi av ferðafólki sjóvegis millum landa.

13. Orkumál

Miðað verður ímóti at útvega lagaliga fíggjan til útbygging av orkuframleiðsluni.

Landið luttekur í fíggjanini av oljugoymslurúmi til nýtsluna í rímuliga langa tíð.

Tryggjað verður almenn vegleiðing, so mest møgulig sparing í orkunýtsluni fæst í lag.

Virkað verður við lóggávu fyri at fyribyrgja dálking av havinum og á landi.

14. Fyrisitingarmál

Almenna umsitingin verður framhaldandi útbygd, soleiðis at hon í størri mun kann umsita bæði sermál og felagsmál sum ætlað sambært § 9 í heimastýrislógini.

Tryggjað verður at øll føroysk skúlamál, undirgrundsmál og postmál verða umsitin av heimastýrinum.

Postverkið verður yvirtikið alt fyri eitt, og samráðingar verða við ríkisstýrið um yvirtøku av undirgrundini (herundir havbotninum) og skúlaumsitingini.

Nýggj vallóg, sum m.a. betur samsvarar fólkatalinum í ymsu valdømunum, verður gjørd.

Spurningurin um nýtt løgtingshús verður greiddur.

15. Uttanríkismál

Viðskifti Føroya við EF er framvegis grundað á løgtingssamtyktina frá 25. januar 1974 um, at heimastýrið ikki kann mæla til føroyska luttøku í EF.

Støða meirilutans til hernaðarligar samgongur er grundað á løgtingssamtyktina frá 19. august 1970, og virkað verður fyri, at hon verður framd.

Arbeitt verður framvegis fyri javnbjóðis umboðan í Norðurlandaráðnum.

Løgrættumyndugleiki til verjuskip okkara verður at kunngera øðrum londum.

Í øllum uttanríkismálum, sum viðvíkja Føroyum, luttaka føroyingar sjálvir í samráðingum teimum viðvíkjandi og í viðgerð teirra.